

Del Primer Congrés Universitari Català a la Universitat de Barcelona actual

Els esdeveniments universitaris i socials del segle xx són decisius en la història de la Universitat de Barcelona. A partir del 1975, un cop acabada la dictadura del general Franco, comença de nou el repte de futur per a una Universitat en un espai de llibertat. Són més de trenta-cinc anys de feina per refer tot allò que s'havia perdut i per recuperar una producció científica semblant —en volum, prestigi i projecció internacional— al nivell assolit l'any 1936. La Universitat de Barcelona s'ha convertit en la principal universitat pública de Catalunya, la que té un nombre més gran d'estudiants i l'oferta formativa més àmplia i completa. És un dels principals centres de recerca universitari de l'Estat espanyol i un dels més importants d'Europa, tant pel nombre de programes de recerca com per l'excel·lència assolida en aquest terreny.

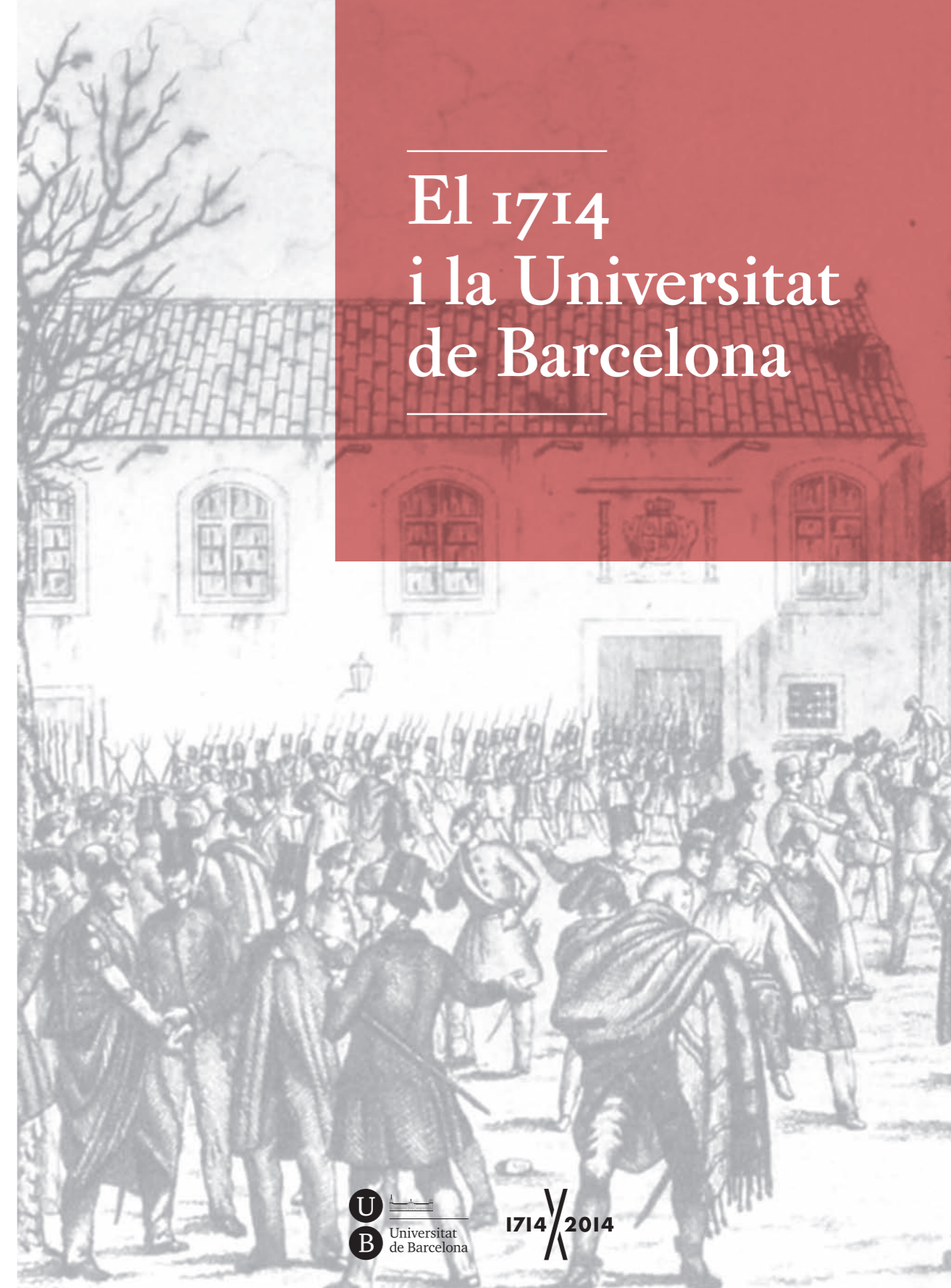
La senyera cobreix l'escut d'Espanya a la façana de la Universitat l'agost de 1936

El 1714 i la Universitat de Barcelona

1. Gravat de la Universitat de Cervera
2. L'Edifici Històric en construcció
3. La plaça de la Universitat, amb el monument al Doctor Robert, el 1925
4. Cartells de propaganda política a la façana de la Universitat l'any 1937
5. Efectes dels bombardeigs a l'escala principal el març de 1938
6. Estudiants al Pati de Ciències, avui

El 1714 i la Universitat de Barcelona

1714

L'exili de la Universitat de Barcelona

L'any 1714 ens remet a un moment transcendentat per a la història del país i també per a la història de la Universitat de Barcelona. Durant la Guerra de Successió, en què es disputaven la corona les dinasties dels Àustria i els Borbó, Catalunya era partidària de la primera. Quan es va produir el setge de Barcelona per part de les tropes borbòniques, la Universitat va participar activament en la defensa de la ciutat formant part de la Coronela, la força armada del municipi. D'aquesta manera la institució universitària també va contribuir en la defensa de la ciutat el 1714, i molts dels estudiants caiguts van ser enterrats al Fossar de les Moreres.

A conseqüència de la derrota dels austriacistes en la Guerra de Successió, Catalunya perd totes les institucions pròpies i la seva autonomia pel Decret de Nova Planta del rei Felip V. Aquest fet representa també la pèrdua de la institució universitària a la ciutat de Barcelona, ja que entre el 1714 i el 1716 es decideix el trasllat de la Universitat a Cervera, entre d'altres motius per la violència que prenen els conflictes estudiantils.

La penúria i la decadència de totes les universitats catalanes a principis del segle xviii van permetre als reformistes d'aconsellar a Felip V, després

La Universitat de Cervera

Edifici de l'Estudi General de Barcelona, a la Rambla. El 1718 va ser convertit en quarter

de la victòria borbònica a la Guerra de Successió, que suprimís totes les universitats del Principat de Catalunya. Volien que amb el patrimoni de totes se'n creés una de nova, potent i moderna, d'acord amb les idees del despotisme il·lustrat, la ideologia que prosperava a l'època. Hi va haver un seriós intent de racionalització del sistema educatiu superior a tota l'Europa il·lustrada, i alhora un intent clar d'intervenció del poder polític central en els centres d'ensenyament superior. Després del 1714, doncs, es produeix la unificació de totes les universitats del Principat (Lleida, Barcelona, Girona, Tarragona, Vic, Solsona i Tortosa) i es crea el nou centre a Cervera, al qual s'oposaven les autoritats catalanes. A partir del 1717 la Universitat de Cervera va tenir el monopoli de tot l'ensenyament superior al Principat de Catalunya.

Durant els cent vint anys en què Barcelona no va tenir universitat hi va haver institucions, algunes creades de nou i d'altres que ja existien, que es van encarregar d'impartir alta cultura, com el Col·legi de Cordelles dels jesuïtes o el dels dominics del convent de Santa Caterina. Es van crear centres com el Col·legi de Cirurgia; hi havia els ensenyaments de Nàutica, Geografia, Belles Arts, Cartografia, Matemàtiques i Astronomia, patrocinats per la Junta de Comerç, i el 1806 es va instituir el Reial Col·legi de Farmàcia, que funcionava pràcticament com una facultat universitària. Aquestes institucions van fer que els estudis superiors ressorgissin amb força a

Claustre del convent del Carme, seu de la Universitat restaurada des del curs 1838-1839

Barcelona, i que Cervera, en canvi, per les lluites ideològiques entre sectors del professorat es convertís en el lloc de defensa de l'Antic Règim. Per tot això, i en aquest context, Barcelona i Cervera van viure un fort enfrontament dialèctic entre 1815 i 1837, any que comença el procés de retorn de la Universitat a la ciutat de Barcelona.

1837 El retorn a Barcelona

El retorn de la Universitat a Barcelona es va fer lentament a partir del 1837. El triomf definitiu del procés liberal, en morir Ferran VII, va fer possible el trasllat de Cervera a Barcelona, que es va produir en una època de forts avalots urbans i de la darrera fase de la Guerra Carlina. A més, la Universitat va tenir moltes dificultats per instal·lar-se a Barcelona per diverses circumstàncies particulars, com ara la tensió política local i la manca d'espais adequats. Altres dificultats es derivaven de la lenta i difícil consolidació del sistema universitari de l'Estat liberal espanyol.

A partir d'aquest moment comença també el llarg procés de constitució d'una nova Universitat, que ja no té res a veure amb aquella que va ser traslladada a Cervera. A Barcelona, el 1842 la Facultat de Cànons es va fusionar amb la de Lleis i es va crear la Facultat de Jurisprudència; l'any següent es van fusionar els estudis de Medicina, Cirurgia i Farmàcia, origen de la Facultat de Ciències Mèdiques, i també el 1843 es va dissenyar un pla de reforma de la Facultat de Filosofia.

La Universitat de Barcelona havia d'anar ampliant estudis i anava creixent en nombre d'alumnes. El 1850 es posà en funcionament la carrera d'Enginyer Industrial, i el 1851 es creà l'Escola de Mestres d'Obres. El 1874 aquests estudis es van incorporar a la Universitat de Barcelona, a la nova Escola Superior d'Arquitectura, dos ensenyaments que estaven estretament lligats al dinamisme que vivia la ciutat de Barcelona en els anys centrals del segle xix, tant en l'aspecte industrial com en el de l'eclosió de l'urbanisme modern.

El període de major llibertat del sexenni democràtic va comportar canvis a les universitats espanyoles, que també es van notar a la de Barcelona. Fins i tot la matrícula d'estudiants va arribar a un dels màxims del segle xix: el 1863 tenia 1.100 estudiants i el 1869 en tenia 2.600. Però tot i els canvis en els estudis a Barcelona, el nomenament de rector es feia des de Madrid, i també el del càrrec de visitador de la Junta Universitària de Compromissaris.

Facultat de Medicina i Hospital Clínic

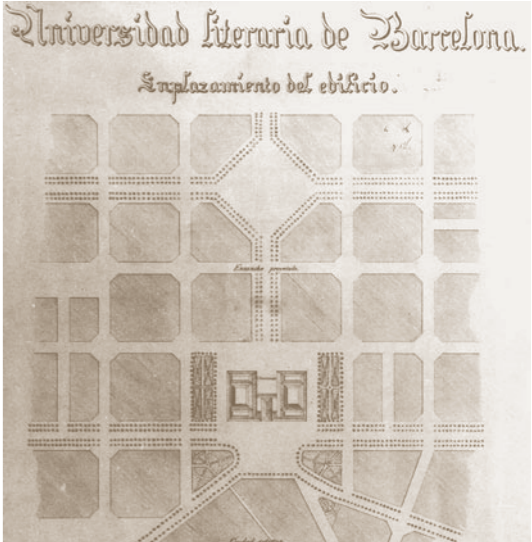

L'Edifici Històric en construcció, l'Eixample sense edificar, i la serra de Collserola al fons

1874 L'Edifici Històric

Podem situar a la segona meitat del segle xix els inicis de la consolidació universitària, de l'establiment d'ensenyaments i de la regulació del professorat. És en aquest moment que es plantegen temes tan importants com el de la llibertat de càtedra, la llibertat de la ciència i la independència del magisteri. Es debat la posició de la universitat enfront del poder. Hi ha un interès per estimular l'educació, especialment de les dones i de les classes populars. Començava en tots els sentits un nou procés, ideològic, econòmic i també d'ubicació. El 1874 s'inaugura oficialment el nou edifici de la Universitat, el que avui dia coneixem com l'Edifici Històric de la plaça de la Universitat i que fins als anys 50 del segle xx va acollir totes les facultats i ensenyaments. L'antic Hospital de la Santa Creu i Sant Pau va allotjar la Facultat de Medicina fins que se'n va construir la nova seu al carrer de Casanova (actualment l'Hospital Clínic) l'any 1906.

Font: *La Universitat de Barcelona. Libertas perfunder omnia luce (1450)*, de J. M. Fullola Pericot, F. Gracia Alonso i J. Casassas i Ymbert (coords.)

Localització urbanística dins la trama Cerdà del nou edifici de la Universitat de Barcelona

Treball de seminari (1934)